

STREGER I ET FORVIRRET BILLEDE

Strejflys over udvalgte sider af tegningekrisen i 2005-06

D E N N Y V E R D E N

TIDSSKRIFT FOR INTERNATIONALE STUDIER

DIIS • København • 2007

Dansk *public diplomacy* og tegningesagen

Indledning

Morgenavisen Jyllands-Postens offentliggørelse af 12 tegninger af profeten Muhammed den 30. september 2005 førte til protester og demonstrationer i ind- og udland. Der vil ikke her blive givet en detaljeret redegørelse for tegningesagens forløb, men det er nyttigt at påpege en række mulige årsager til eskaleringen af krisen. Disse inkluderer *Jyllands-Postens* uvilje mod at undskylde for offentliggørelsen af tegningerne, eskaleringen set som et udtryk for en voksende dansk opposition mod regeringens stadig strammere politik over for borgere med udenlandsk baggrund, regeringens håndtering af krisen og især spørgsmålet om den ukrænkelige ytringsfrihed, samt udenlandske regerings indflydelse. Denne artikel¹ fokuserer på Danmarks bestræbelser på at påvirke offentligheden i andre lande, *public diplomacy*, i forbindelse med tegningesagen.

Adskillige diplomater og udenrigspolitiske analytikere har bemærket, hvorledes *public diplomacy* har erhvervet sig større og større betydning i formuleringen og implementeringen af udenrigspolitikken. Dette er tilfældet i alle stater, men *public diplomacy* er af særlig stor betydning for små velstående lande med eksportorienterede økonomier. Det skyldes, at disse lande i højere grad end større lande er afhængige af udenrigshandel af hensyn til deres økonomiske velstand, og af gode relationer med andre lande af hensyn til deres nationale sikkerhed.

Den danske regering tilkendegjorde fra første færd, at den ikke kunne give en undskyldning for tegninger, der var trykt i den fri presse. Regeringen var dog utvivlsomt uforberedt på styrken af både den indenlandske og den udenlandske reaktion, såvel som den hastige eskalering af konflikten. Efter eskaleringen til en international krise med Danmark i centrum handlede Udenrigsministeriet hurtigt i bestræbelserne på at begrænse skaden på Danmarks udenrigspolitiske mål. Især i den muslimske verden ydede Udenrigsministeriet en god indsats under vanskelige vilkår. Tegningesagen påviste dog begrænsningerne ved en traditionel diplomatisk strategi og nødvendigheden af en målbevidst justerbar *public diplomacy*-strategi. En

langsigtet strategi, der fokuserer på opbygningen af gode relationer med fremmede stater og deres befolkninger, er nødvendig men ikke tilstrækkelig. Informationer kan i dag lynhurtigt nå befolkninger overalt i verden, og det nødvendiggør udstrakt informationsovervågning og -styring. Det er ikke længere kun de større stater (der traditionelt har tiltrukket sig størst international opmærksomhed), som må udvikle strategier for deres relationer med befolkningerne i fremmede stater. Små stater som Danmark må gøre det samme, hvis opfyldelsen af udenrigspolitiske målsætninger skal optimeres. Udviklingen i informations- og kommunikationsteknologi har, sammen med en stadig stærkere global gensidig afhængighed, givet udenrigspolitiske beslutningstagere og embedsmænd både nye udfordringer og nye muligheder. En central udfordring er, hvordan Udenrigsministeriet kan styre sine relationer med fremmede regeringer og deres befolkninger, især hvor trossystemerne er uforenelige.

Hvad er public diplomacy?

Public diplomacy, PD, er ikke et nyt begreb, men har de seneste år opnået større anerkendelse, fordi det kan bidrage til staters udenrigspolitiske målopfyldelse. *Public diplomacy* adskiller sig dog fra traditionelt diplomati ved at fokusere på regeringers evne til at påvirke offentligheden i andre lande uden at benytte traditionelle diplomatiske kanaler. Målet er at gøre den udenlandske offentlighed mere positivt stemt over for ens egen stat og ens egen udenrigspolitik. Hvis dette lykkes, vil det blive lettere at opnå ens egne målsætninger på alle områder, inklusive sikkerhedspolitik og økonomisk politik, med henblik på at fremme bestemte værdier.

Det er ikke overraskende, at PD af nogle anses for blot at være et andet og mere acceptabelt ord for propaganda (Berridge 2002). Stadig flere lande, som for eksempel Norge, har dog fundet det nødvendigt at formulere en PD-strategi. PD opfattes nu ofte som en af hovedopgaverne for både de diplomatiske repræsentationer og udenrigsministerierne, og informations- og presseafdelingerne spiller en stadig vigtigere rolle som forbindelsesled mellem et lands udenrigspolitiske institutioner og offentligheden i modtagerlandene.

I en diskussion af 'ny *public diplomacy*' fremhæver Jan Melissen (2005) to nyttige definitioner, som fanger essensen af PD: Paul Sharp lægger i sin definition af PD vægt på den proces gennem hvilken et land tilstræber at skabe direkte relationer med mennesker i et andet land for at fremme sine interesser og værdier. Hans N. Tuch lægger derimod større vægt på målet med denne aktivitet. Det centrale i hans definition er skabelsen af en bedre forståelse for landets ideer, idealer, institutioner, kultur og politiske målsætninger. PD har altså til opgave at fremme forståelsen af politiske mål såvel som af de brede værdier, hvorpå landets udenrigspolitik (og indenrigspolitik) er baseret.

Public diplomacys bidrag til udenrigspolitikken implementering kommer således i endnu højere grad end traditionelt diplomati fra samspillet mellem det nationale og det internationale niveau. PD har en central plads i, hvad Robert D. Putnam (1988) beskrev som *two-level diplomacy*, diplomati udspillet på to niveauer. Nedbrydningen af barrieren mellem det interne nationale politiske spil og det politiske spil på den internationale arena har givet civilsamfundets organisationer bedre muligheder for at påvirke nationale og internationale beslutningstagere. Men på samme tid øges muligheden for, at en regering kan påvirke befolkningerne i andre lande, og det er netop her PD kan spille en vigtig rolle. PD kan reducere modstanden mod regeringens udenrigspolitiske initiativer eller måske ligefrem øge støtten fra de grupper i udlandet, som politikken er rettet imod. Det bliver således, alt andet lige, lettere for regeringen at opnå sine udenrigspolitiske målsætninger. En mere åben udenrigspolitisk beslutnings- og implementeringsproces kan dog potentielt give udenlandske aktører større indflydelse på udenrigspolitikken.

De tre dimensioner af *public diplomacy*

Diskussionen nedenfor er opdelt efter tre tidsmæssige dimensioner, som foreslået af Mark Leonard (2002). PD er en specifik underkategori af diplomati og kan på lige fod med andre diplomatiske aktiviteter bidrage i mindre eller større omfang til den udenrigspolitiske målopfyldelse. Men hvad er PD bedst egnet til, og hvordan kan PD's bidrag identificeres?

Leonards (2002:10-11) første dimension er *news management*, hvor hovedopgaven er at reagere på nyheder og det på en måde, der er forenelig med regeringens strategiske målsætninger. Den anden dimension har et mellemlangt perspektiv og kan betegnes som *strategic communication*. PD har her til opgave at sætte dagsordenen med aktiviteter og begivenheder, der kan forstærke de indtryk, som man fra regeringens side ønsker at styrke. Den tredje og sidste dimension, *relationship building*, fokuserer på opbygningen af gode relationer med befolkningerne i fremmede lande. Denne dimension har et langsigtet tidsperspektiv og har til formål at vinde anerkendelse for de værdier, regeringen forfægter.

Danmarks *public diplomacy* i forbindelse med tegningesagen

News management og kriseberedskab

Reaktionen på selve offentliggørelsen af tegningerne er blevet forklaret på forskellig vis med reference i religiøse tekster: Det er ikke tilladt at producere eller reproducere billeder af profeten Muhammed, uanset motivet. Billederne kan også i sig selv ses som manglende respekt for Muhammed, Islam og muslimer generelt. Endelig var nogle kritiske over for *Jyllands-Postens* intentioner med offentliggørelsen af tegningerne. Avisen blev beskyldt for at fremme krænkende og i værste fald fremmedfjendsk adfærd.

Indenrigspolitikken havde en afgørende indflydelse på forløbet af tegningesagen. Nogle analytikere har påpeget, at det er sandsynligt, at regeringens politik over for muslimer i Danmark bidrog til den kraftige reaktion, som mange muslimer lagde for dagen over for tegningerne. Sager som 24-års reglen og problemerne med at få etableret på en muslimsk kirkegård fik øget betydning (Udenrigsministeriet 2006b). I den internationale presse kom Danmark til at fremstå som fremmedfjendsk over for immigranter fra muslimske lande.

I forordet til Udenrigsministeriets årsrapport for 2005 (Udenrigsministeriet 2006a) påpegede udenrigsministeren og udviklingsministeren, hvordan tsunamikatastrofen i december 2005 havde ført til en styrkelse af Udenrigsministeriets kriseberedskab, og hvordan dette var til stor nytte i tegningesagen. Der var sket tydelige forbedringer i informationsformidlingen og kommunikationskapaciteten, ikke mindst til danskere i udlandet. Et krisestyringscenter med hotline og opkaldscentral var blevet etableret. Aftaler var blevet indgået med teleselskaberne om sms-beskeder til danskere i udsatte områder. Tegningesagen kom til at teste effektiviteten af dette nye forbedrede kriseberedskab, som blev aktiveret i januar 2006. Som beskrevet af lederen af UMs borgerserviceenhed, Lars Thuesen (Udenrigsministeriet 2006a) måtte nogle ambassader lukke, og andre måtte forstærkes med ekstra personale. Krisecentret og Borgerservice modtog straks forstærkning fra andre dele af Udenrigsministeriet, da det stod klart, at et kriseberedskab ville blive påkrævet døgnet rundt i ugevis.

Med ekstra personale til rådighed var Udenrigsministeriet i stand til at øge sit informationsberedskab betydeligt: De fleste af ministeriets ansatte blev involveret i en eller flere af de følgende seks enheder: Task Forcen, den første enhed, bestod af Udenrigsministeriets topembedsmænd, som havde det overordnede løbende ansvar for Danmarks reaktion på internationale enkeltbegivenheder. Situationscentret, den anden enhed, havde til opgave at overvåge alle begivenheder af betydning for håndteringen af tegningesagen. Da sagen eskalerede i januar 2006, blev personalet i denne enhed mere end firedoblet. Situationscentret havde til opgave at holde regeringen, ambassaderne, erhvervslivet, private borgere og pressen informeret om den seneste udvikling. Den tredje enhed, Medieovervågningcentret og Kommunikationsenheden, havde primært til opgave at identificere og rette misinformation og fejlciteringer i udenlandske medier. Denne enhed oprettede en engelsk og en arabisk sektion på Udenrigsministeriets hjemmeside og købte bannerplads på Google i et aktivt forsøg på at lede arabiske websurfere ind på Udenrigsministeriets hjemmeside, hvor de danske myndigheder forklarer deres syn på tegningerne. Kommunikationsenheden overvågede også den indenlandske mediedækning af sagen. Den fjerde enhed, Borgerservice, havde til opgave at opdatere råd og vejledning til danskere i de berørte lande. Den etablerede blandt andet den omtalte sms-service til danske borgere i udlandet i samarbejde

med danske mobiltelefonselskaber. Den femte enhed bestod af Sikkerhedskontoret, der havde til opgave at vurdere hvilke ambassader, der skulle evakueres, og hvornår en sådan evakuering skulle finde sted. Den sjette og sidste enhed i beredskabet var Handelspolitisk kontor under Danmarks Eksportråd. Dette kontor fulgte tegningesagens indflydelse på dansk handelsaktivitet.

Regeringen har anerkendt behovet for at forbedre dialogen med de muslimske lande og samfund, men i praksis har indsatsen hovedsageligt været rettet mod informationsstyring. Dette er en nødvendig opgave, men der er en tendens til at formidle information snarere end at fremme dialogen. Hjemmesiden spillede en vigtig rolle i korrektionen af misinformation, men den var og er et passivt instrument, som ikke opfordrer til dialog med civilsamfundet i de berørte lande eller skaber gensidig forståelse på tværs af (kulturelle) grænser.

Det er stadig gennem de traditionelle diplomatiske forposter, at de fleste udenlandske borgere kommer i berøring med det officielle Danmark. Det er også disse repræsentationer, der indhenter og vurderer information fra lokale kilder og forsøger at opbygge et netværk af kontakter til gavn for hjemlandet. Ambassadors og konsulaters styrke ligger i deres lokalkendskab. I tegningesagen var denne viden dog umiddelbart af begrænset betydning på grund af sagens hurtige udvikling. Det blev endda nødvendigt at lukke ambassaderne i de mest berørte lande. Opgaven for diplomaterne blev yderligere vanskeliggjort af den politiske beslutning om at holde sig til den oprindelige linie om ytringsfriheden. Denne deontologiske [regel-etiske] position betød, at en diplomatisk løsning blev vanskeligere at opnå. Uden fortilfælde fremførte 22 tidligere ambassadører med kendskab til Mellemøsten i december 2005 en skarp offentlig kritik af *Jyllands-Posten* og statsministerens håndtering af sagen. De danske ambassadører fandt statsministerens afvisning af de 11 muslimske ambassadører i begyndelsen af oktober upassende og ikke i overensstemmelse med god diplomatisk praksis.

Strategic communication

Danmark lancerede i 2003 det bilaterale Arabiske Initiativ side om side med EUs multilaterale samarbejde med landene i Mellemøsten og i Middelhavsområdet, hvis hovedformål var at forbedre relationerne med de arabiske lande (Udenrigsministeriet 2006c). Hovedinstrumenterne til at nå dette mål var og er etableringen af bilaterale samarbejdsprogrammer og programmer specielt rettet mod civilsamfundet i udvalgte lande, heriblandt Yemen, Marokko, Jordan og Egypten. Danmark indgik en samarbejdsaftale med Yemen i 2004. Implementeringen af programmet begyndte i april 2005. Dette programs hovedmål er at bidrage til decentraliseringsprocessen i Yemen, forbedre kvinders rettigheder og styrke de frie medier. En aftale med Jordan underskrevet i august 2005 har lignende formål. Hertil kommer en principaftale, som Danmark indgik med Marokko om

et samarbejdsprogram om kvinders rettigheder, ungdomskriminalitet og etableringen af en dialog mellem arbejdsmarkedets parter.

Tegningesagen havde ikke nogen nævneværdig indflydelse på samarbejdsaftalerne i 2005, men i 2006 har det været nødvendigt at udsætte et antal initiativer på grund af sagens eskalering. Det er endnu for tidligt at vurdere effekten på samarbejdsprojekterne på længere sigt (Udenrigsministeriet 2006c), men det vil indebære en betydelig udenrigspolitisk omkostning, hvis samarbejdsprogrammerne må opgives på grund af tegningesagen.

Mens tegningesagen førte til en økonomisk boykot af danske landbrugsprodukter i Iran og Saudi Arabien og havde andre negative konsekvenser for Danmark i muslimske lande, har samarbejdet med USA udviklet sig positivt. Danmark har lagt sig tæt op af den amerikanske holdning i flere spørgsmål under tegningesagens forløb og har derved vundet USAs støtte, for eksempel i forbindelse med de særdeles velorganiserede 'spontane' demonstrationer mod den danske ambassade i Libanon. Lande som Syrien og Iran blev også kritiseret for at have støttet demonstranterne. Ifølge Griff Witte (2006) var det almindeligt kendt, at den syriske regering stod bag protesterne og brandstiftelsen på de danske og norske ambassader i Damaskus og bag demonstrationerne i Beirut dagen efter.

Fra et PD-perspektiv kan indvandrergupper udgøre en ressource, der kan mobiliseres til at forbedre relationerne med befolkningen i andre lande (Leonard 2002). Opfattet på denne måde er immigranter fra muslimske lande en ressource, der kan mobiliseres til fordel for bosiddelseslandet. Men denne ressource kan kun mobiliseres, hvis medlemmerne føler et vist tilhørsforhold til bosiddelseslandet. Modsat hævder Olivier Roy (2006), at mange arabiske regimer anser deres emigranter for at udgøre en ressource, der kan mobiliseres til *deres* fordel.

Relationship building

Tegningesagen demonstrerede hvor snævert den nationale og den internationale arena er forbundet. Dansk udenrigspolitik har traditionelt draget fordel af Danmarks gode internationale omdømme; et omdømme som er blevet bevidst udviklet over en årrække gennem bistandspolitikken og menneskerettighedspolitikke, samt et solidt demokrati og en sund økonomi på hjemmefronten. Gennem positive og forholdsvis ukontroversielle initiativer med bred politisk og folkelig opbakning har Danmark gjort sig synlig på den internationale arena. Under den nuværende regering har Danmark ført en aktiv udenrigspolitik. Ikke kun var Danmark indtil udgangen af 2006 medlem af FNs Sikkerhedsråd med en fremtrædende profil i kampen mod terror, som eksempelvis kom til udtryk i Danmarks prominente rolle i etableringen af FNs Terrorkommission. Danmark har også lagt sig tættere op ad præsident Bushs USA end de fleste europæiske lande og deltager i militære operationer i både Afghanistan og Irak.

En sådan aktiv udenrigspolitik giver naturligvis en højere international profil end Danmarks tidligere tilpasningsstrategi (se Nikolaj Petersens artikel i dette nummer af DNV). Men gevinsterne ved en højere profil bør sammenholdes med omkostningerne.

Den danske regering har været udsat for kraftig kritik fra officielle og private kilder i den islamiske verden (ISESCO 2005, 2006; Islam Online 2005). En kommentator beskrev statsministerens linie i sagen som værende “dum”, “from på intetsigende vis”, og “let” (El-Affendi 2006). Men det ser snarere ud til, at statsministerens handlinger skadede Danmarks interesser i den islamiske verden, vel og mærke uden at have bragt ham selv større anseelse. Han handlede i overensstemmelse med “de principper der understøtter dansk demokrati” ud fra en moral-etisk pligtlæreposition. Ved at indtage en sådan deontologisk position med vægt på menneskerettighederne sendte den danske regering en kraftig implicit anbefaling til andre stater om at gøre det samme. Men der er i tegningesagen en konflikt mellem ytringsfrihedskravet og kravet om at respektere menneskeheden som helhed. Dette dilemma kan ikke løses gennem diplomatisk aktivitet, selvom dette netop er et af formålene med at “forstærke indsatsen for at forbedre dialogen med de muslimske lande og samfund. Det vil blive en stor opgave i de kommende år, og hele sagen understreger kun, at udenrigs og udviklingspolitikken bliver stadig vigtigere for Danmark” (Udenrigsministeriet 2005).

Det er på nuværende tidspunkt vanskeligt at bedømme, hvor stor en effekt tegningesagen har haft på opbygningen af gode relationer med muslimske lande. Der er en række faktorer, der vil kunne svække Danmarks muligheder for indflydelse i den arabiske verden. Blandt disse faktorer er regeringens støtte til fremme af menneskerettigheder i Mellemøsten og den fremtrædende plads, kønnes ligestilling har i Danmarks partnerskabsprogrammer (Udenrigsministeriet 2006c). Oppositionen mod initiativer af denne type er betydelig i flere af landene i regionen. I anerkendelse heraf har de danske udenrigspolitiske myndigheder valgt at fokusere på de lande, hvor en modreaktion er mindst sandsynlig. Målet med denne prioritering er at øge chancerne for, at initiativerne kan blive implementeret, men den bidrager også til at minimere risikoen for, at Danmarks interesser svækkes. Danmark nyder endvidere en vis international beskyttelse gennem sin deltagelse i multilaterale initiativer sammen med EU-landene gennem Barcelona-processen, Den europæiske naboskabspolitik og Euromed-partnerskabet (Udenrigsministeriet 2006e; Euromed 2006a og 2006b). Det er vigtigt at påpege, at regeringen ser fremme af menneskerettighederne ikke kun som et mål i sig selv, men også som en central opgave, hvis løsning har indflydelse på, hvorvidt de store mål som fred i verden, sikkerhed og udvikling kan opnås. Regeringen vil arbejde for dette gennem sin udviklingspolitik uden skelen til politiske, sociale og geografiske vilkår. Den vil endvidere forstærke sin støtte til FNs tiltag inden for dette

område. Og ved at lægge sig tæt op ad Bush-administrationen har den skærpet Danmarks udenrigspolitiske profil yderligere. Men disse valg kan også potentielt underminere Danmarks gode relationer til landene og civilsamfundene i Mellemøsten.

Konklusion

Tegningesagen udgjorde en kvalitativ ny udfordring for Udenrigsministeriet og dets udenlandske repræsentationer. Traditionelle diplomatiske kanaler var tydeligvis ikke tilstrækkelige i forsøget på at begrænse omfanget af krisen. Som udtrykt i Udenrigsministeriets årsrapport for 2005:

Tegningesagen viser med al tydelighed, hvordan den politiske og økonomiske globalisering har ændret vilkårene og betingelserne for Udenrigsministeriets opgaveløsning. Og sagen har i høj grad aktualiseret analysearbejdet vedrørende globaliseringens megatrends og betydning for Udenrigsministeriet samlet set (Udenrigsministeriet 2006a:24)

Der var derfor et behov for nye initiativer, der kunne understøtte regeringens strategiske udenrigspolitiske målsætninger, som formuleret i Udenrigsministeriets rapport. Den grænseløse verden – Udenrigsministeriet og globaliseringen, offentliggjort i oktober 2006 (Udenrigsministeriet 2006d). *Public diplomacy* bliver i denne rapport udpeget som et af de vigtigste tværgående initiativer, der vil kunne bidrage til opfyldelsen af målsætningerne om at stille skarpt på globaliseringens centrale udfordringer, åbne stærke partnerskaber i Danmark og i udlandet, og sikre Danmarks tilstedeværelse og indflydelse i globaliseringens brændpunkter. PD gøres for første gang til et selvstændigt prioritetsområde. Alle tre dimensioner af PD styrkes. *News management*-elementet styrkes gennem bedre medieuddannelse for ambassadører og en forbedring af deres sprogfærdigheder. Hertil kommer en mere udbredt brug af nye former for kommunikation som blogs, chatrooms, video-pressemeddelelser og 'google-streamers', som vil kunne nå et bredere publikum i målgruppelandene, samt en større indsats over for udenlandske journalister i København. Udenrigsministeriet vil fortsætte sit strategiske samarbejde med udvalgte lande i den arabiske verden med henblik på at styrke demokrati og respekt for menneskerettighederne i troen på, at dette vil bidrage til fredelig sameksistens landene imellem og imellem disse og Danmark. Og endelig er det Ministeriets intention at bidrage til opbygningen af langsigtede partnerskaber med civilsamfundet i de berørte lande, inklusive Marokko, Jordan og Libanon.

I lyset af tegningesagen blev det klart for danske udenrigspolitiske aktører, at det var nødvendigt for Udenrigsministeriet at udvikle en PD-strategi, der kunne forbedre Danmarks evne til at indgå i dialog med befolkningerne i udvalgte lande og regioner af særlig betydning for Danmarks udenrigs-

politiske målopfyldelse. På denne måde var tegningesagen afgørende for udviklingen af en dansk *public diplomacy*-strategi.

Frands S. Pedersen er Senior Lecturer ved Department of Social & Political Studies, University of Westminster

Note

En engelsksproget udgave af denne artikel blev fremlagt på UACES 36th Annual Conference and 11th Research Conference: Exchanging Ideas on Europe 2006. Visions of Europe: Key Problems, New Trajectories, University of Limerick 31/8-2/9-2006

Litteratur

Berridge, G.R. 2002. *Diplomacy. Theory and practice*. Basingstoke: Palgrave

El-Affendi, Abdelwahab. 2006. 'The way of the Danish quagmire: not an apology, but a resignation', *Muslim News*, issue 202

Euromed 2006a. Anna Lindh Euro-Mediterranean Foundation for the Dialogue between Cultures, 'Editorial', *Euro-Med Dialogue*, 25 May.

Euromed 2006b. Anna Lindh Euro-Mediterranean Foundation for the Dialogue between Cultures, 'Interview with the Danish Head of Network', *Euro-Med Dialogue*, 25 May.

ISESCO. 2005. Press release: ISESCO protests against the slander of the Prophet Mohammed (BPUH) by a Danish daily, 13. oktober.

ISESCO. 2006. Press release: ISESCO Communique on the ongoing offence campaign against the Prophet Mohammed (PBUH), 3. februar.

Islam Online. 2005. 'Arab FMs blast Denmark over anti-Prophet Cartoons', 29. december, <http://islamonline.net/English/News/2005-12/29/article07.shtml>, 5. december 2006.

Leonard, Mark. 2002. *Public diplomacy*. London: The Foreign Policy Centre

Melissen, Jan. 2005. *Wielding soft power: The new public diplomacy*. Clingendael Diplomacy Papers No.2. The Hague: Netherlands Institute of International Relations Clingendael.

Putnam, Robert D. 1988. 'Diplomacy and domestic politics: the logic of two-level games', *International Organization* vol. 42, no. 3: 427-60

Roy, Olivier. 2006. 'Las caricaturas: el islam europeo, secuestrado', *El Pais* 8. februar. http://www.elpais.es/articulo/elpporopi/20060208elpepiopi_6/Tes/caricaturas/islam/europeo/secuestrado, 28. nov. 2006

Udenrigsministeriet. 2005. *Globalisering – Fremskridt i fællesskab. Regeringens plan for de udviklingspolitiske prioriteter 2006-2010*. København: Udenrigsministeriet

Udenrigsministeriet. 2006a. *Årsrapport for 2005*. København: Udenrigsministeriet

Udenrigsministeriet. 2006b. 'First Muslim cemetery approved'. <http://www.drawings.um.dk/en/menu/News/FirstMuslimCemeteryToBeApproved.htm>, 28. nov. 2006

Udenrigsministeriet. 2006c. 'Det Arabiske Initiativ, bilateral bistand'. <http://www.um.dk/da/menu/Udviklingspolitik/BistandIPraksis/DetArabiskeInitiativ>, 28. nov. 2006

Udenrigsministeriet. 2006d. 'Den grænseløse verden – Udenrigsministeriet og globaliseringen'. København: Udenrigsministeriet

Udenrigsministeriet. 2006e. 'Det Arabiske Initiativ – multilateralt'. <http://www.um.dk/da/menu/udenrigspolitik/landeogregioner/mellemoesten/detarabiskeinitiativmultilateralt/detarabiskeinitiativmultilateralt.htm>, 29. nov. 2006

Witte, Griff. 2006. 'Opportunists Make Use of Cartoon Protests', *Washington Post*, 9. februar